

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

щодо проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо авторського права та суміжних прав (реєстр. № 3692 від 22 грудня 2015 року)

Комітет з питань правової політики та правосуддя розглянув на своєму засіданні 06 вересня 2016 року (протокол № 50) на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо авторського права та суміжних прав (реєстр. № 3692 від 22 грудня 2015 року), поданий народними депутатами України Пташник В.Ю., Костенком П.П. та іншими (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою до Законопроекту він розроблений з метою удосконалення правового регулювання відносин, пов'язаних з набуттям, розпорядженням та захистом прав інтелектуальної власності на службові твори, твори, створені за замовленням, і твори, створені при виконанні робіт за договором; упорядкування чинного законодавства в сфері авторського права та суміжних прав щодо цих об'єктів, а також врахування положень законодавства Європейського Союзу стосовно інтелектуальної власності, що відповідатиме основним напрямом зовнішньоекономічної політики держави та сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату в Україні.

Для досягнення зазначеної мети авторами пропонується внести зміни до Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) і Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – чинний Закон).

Так, Законопроектом передбачається, що виключне майнове право на службовий твір та твір, створений за замовленням, належить роботодавцю/замовнику з моменту його створення, якщо інше не передбачено договором між автором та роботодавцем/замовником; виключне майнове право на твір, створений за замовленням органу державної влади, належать органу державної влади; виключне майнове право на твір, створений при виконанні договору виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та

технологічних робіт, договору підряду чи договору про надання інформаційних або інших послуг, які прямо передбачали його створення, належить замовнику з моменту прийняття виконаних за договором робіт (послуг), якщо інше не передбачено договором між підрядником (виконавцем) і замовником; виключне майнове право на твір, створений при виконанні договору виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, договору підряду чи договору про надання інформаційних або інших послуг, які прямо не передбачали його створення, належить підряднику (виконавцю), якщо інше не передбачено договором між ним і замовником; виключне майнове право на твір, створений при виконанні договору виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, договору підряду чи договору про надання інформаційних або інших послуг, які прямо передбачали його створення, з органом державної влади належить органу державної влади з моменту прийняття виконаних за договором робіт (послуг).

Крім того, Законопроектом запроваджується нова договірна конструкція – ліцензійний договір на основі публічної пропозиції, відповідно до якої ліцензіар і ліцензіат мають право укласти ліцензійний договір щодо об'єктів авторського права та/або суміжних прав на основі публічної пропозиції (оферти), яку може поширити будь-яка із сторін.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

У Основному Законі України визначається, що Україна є правовою державою (стаття 1), держава відповідає перед людиною за свою діяльність, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3), Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8), органи державної влади, у тому числі й Верховна Рада України, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 6, частина друга статті 19, стаття 75).

Конституцією України громадянам гарантується захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності, а також закріплюється право кожного на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності і заборона на їх використання або поширення без згоди автора, за винятками, встановленими законом (частини перша і друга статті 54).

Беручи до уваги той факт, що передбачені Законопроектом зміни спрямовані на регулювання набуття майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, то варто зауважити, що відповідно до статті 177 ЦК України вони є об'єктом цивільного обороту, а тому на них поширюються положення частини

першої статті 41 Основного Закону України. Так, суб'єкт права інтелектуальної власності має право володіти, користуватися і розпоряджатися своїми майновими правами на власний розсуд.

У пояснювальній записці до Законопроекту слушно зауважено про існування правової колізії між нормами ЦК України та чинного Закону щодо належності майнових прав інтелектуальної власності на службовий твір і твір, створений за замовленням.

Відповідно до частини другої статті 429, частини другої статті 430 ЦК України майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, та об'єкт, створений за замовленням, належать спільно, якщо інше не встановлено договором, працівникові, який створив цей об'єкт/творцеві цього об'єкта та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює/замовникові. У той же час виключне майнове право на службовий твір згідно з частиною другою статті 16 чинного Закону належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

Разом з тим необхідність керуватися нормами ЦК України у цьому випадку ґрунтується на правилах вирішення правових колізій, згідно з якими ЦК України є нормативно-правовим актом вищої юридичної сили (критерій юридичної сили нормативно-правового акту), який, крім того, прийнятий пізніше (темпоральний критерій), ніж чинний Закон. Водночас передбачений ЦК України підхід спрямований на захист майнових прав автора, а тому відповідає загальним засадам авторського права.

Запропоновані Законопроектом стаття 16¹ «Авторське право на твори, створені за замовленням» та стаття 16² «Авторське право на твори, створені при виконанні робіт за договором» закріплюють виключне майнове право на згадані твори лише за замовником, фактично позбавляючи творців майнових прав на створені ними об'єкти права інтелектуальної власності. У зв'язку з цим заслуговують на увагу положення частини третьої статті 22 Конституції України, якими передбачено, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Конституційний Суд України у своїх рішеннях неодноразово розглядав питання, пов'язані з приписом частини третьої статті 22 Основного Закону України (рішення від 06 липня 1999 року № 8-рп/99 (справа щодо права на пільги), 20 березня 2002 року № 5-рп/2002 (справа щодо пільг, компенсацій і гарантій), 17 березня 2004 року № 7-рп/2004 (справа про соціальний захист військовослужбовців та працівників правоохоронних органів), 01 грудня 2004 року № 20-рп/2004 (справа про зупинення дії або обмеження пільг, компенсацій і гарантій), 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 (справа про постійне користування земельними ділянками), 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання), 18 червня

2007 року № 4-рп/2007 (справа про гарантії незалежності суддів), 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009 (справа про допомогу по безробіттю звільненим за угодою сторін), 09 вересня 2010 року № 19-рп/2010, 06 жовтня 2010 року № 21-рп/2010 (справа про корупційні правопорушення та введення в дію антикорупційних законів) тощо).

На думку Конституційного Суду України, «звуження змісту прав і свобод означає зменшення ознак, змістовних характеристик можливостей людини, які відображаються відповідними правами та свободами, тобто якісних характеристик права. Звуження обсягу прав і свобод – це зменшення кола суб'єктів, розміру території, часу, розміру або кількості благ чи будь-яких інших кількісно вимірюваних показників використання прав і свобод, тобто їх кількісної характеристики» (абзац шостий пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005).

У Рішенні від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009 Конституційний Суд України, вказуючи на недопустимість звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, а також визнаючи, що таке звуження змісту й обсягу існуючих прав об'єктивно призведе до погіршення становища особи в суспільстві через їх обмеження, зробив концептуальне застереження органам державної влади про те, що невиконання державою своїх зобов'язань призводить до порушення принципів правової держави, ставить громадян у нерівні умови, підриває принцип довіри особи до держави (абзац п'ятий пункту 5 мотивувальної частини).

Водночас запропоновані Законопроектом зміни не повною мірою узгоджуються з принципом пропорційності (співрозмірності), який вимагає співрозмірного обмеження прав та свобод людини для досягнення публічних цілей. Так, беручи до уваги положення частини третьої статті 34, частини другої статті 35 і частини другої статті 39 Конституції України, права та свободи людини і громадянина можуть бути обмежені законом тільки тією мірою, якою це необхідно в таких конституційно значимих цілях як захист основ конституційного устрою (національної безпеки та громадського порядку), здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей. Іншими словами принцип пропорційності дозволяє встановлювати обмеження, які не вносять розлад у здійснення суб'єктивного права, надає можливість йому здійснюватись у гармонії з суспільними інтересами та правами інших осіб.

Суть принципу співрозмірності яскраво відображено в рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства». Суд зауважує, що він жодним чином не заперечує право держави встановлювати – у досить широких межах розсуду, відповідно до її внутрішньої законодавчої, соціальної, економічної політики чи з іншою метою – обмеження у користуванні об'єктами права власності з огляду на суспільний інтерес, однак, слід мати на увазі, що ці обмеження не повинні

призводити до позбавлення можливостей такого користування, тобто до повної їх втрати.

Під час дослідження положень Законопроекту слухним є врахування принципу правової визначеності як одного із елементів верховенства права, яким, зокрема, стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями (абзац третій підпункту 3.1. пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010).

Принцип правової визначеності передбачає також необхідність дотримуватись в цілому зобов'язань, взятих на себе державою щодо окремих осіб (пункт 48 Доповіді Європейської комісії за демократію через право (Венеціанської комісії) «Про верховенство права» від 04 квітня 2011 року № 512/2009, № CDL-AD(2011)003rev). Крім того, при нормотворенні законодавець, керуючись принципом правової визначеності, повинен забезпечувати стабільність правових норм, яку слід розуміти як відсутність частого внесення змін у нормативно-правові акти з метою забезпечення права особи розраховувати на сталість існуючого законодавства.

Відповідно до пунктів 1 і 7 частини першої статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, а також правовий режим власності.

Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, одним із повноважень якого є прийняття законів (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України).

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України в цілому підтримує вказаний Законопроект.

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо авторського права та суміжних прав (реєстр. № 3692 від 22 грудня 2015 року), поданий народними депутатами України Пташник В.Ю., Костенком П.П. та іншими, не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

Р.П. КНЯЗЕВИЧ